

Michał Paszkowski

Złoże Neptun: problemy gazowe Rumunii

Rumunia należy do państw o dużym potencjale wydobycia gazu ziemnego, a kluczowym projektem w tym zakresie jest zagospodarowanie podmorskiego złoża *Neptun*. Realizacja inwestycji znacząco wpłynęłaby na poprawę bezpieczeństwa energetycznego państwa oraz wzrost jego pozycji międzynarodowej w regionie. Jednak od kilku lat Rumunia staje się coraz mniej atrakcyjnym państwem, jeśli chodzi o wydobycie surowców energetycznych, co jest konsekwencją wprowadzonych regulacji prawno-podatkowych, negatywnie ocenianych przez sektor. Zmiana prawa („duża” nowelizacja ustawy jest oczekiwana w 2021 r.), a tym samym otoczenia biznesowego, powinna pozytywnie wpłynąć na całą branżę gazową w tym państwie.

Idea projektu. Przemysł wydobywczy w Rumunii ma swoją długą historię, a potencjał produkcyjny nadal pozostaje znaczący. Jednym z najważniejszych realizowanych obecnie projektów jest zagospodarowanie złoża gazu ziemnego *Neptun*, którego zasoby w 2012 r. zostały oszacowane na poziomie 42-84 mld m³. Zlokalizowane jest ono na Morzu Czarnym, w bloku koncesyjnym Neptun Deep, w ramach którego przewiduje się wydobycie surowca z kilku podmorskich złóż gazu ziemnego. Potencjał wydobywczy jest ogromny, bowiem w ostatnich latach w rumuńskiej części Morza Czarnego przeprowadzono liczne prace badawcze (głównie w wyłącznej strefie ekonomicznej), które pozwoliły oszacować zasoby tego obszaru na poziomie 170-200 mld m³ (wszystkie bloki koncesyjne). W 2008 r. firmy OMV Petrom (spółka córka austriackiej firmy OMV) i ExxonMobil Exploration and Production Romania (spółka córka amerykańskiej firmy ExxonMobil) utworzyły spółkę typu joint venture (udziałowcy posiadają po 50%), której celem jest zagospodarowanie złoża *Neptun*. W latach 2008-2016 przeprowadzono szereg prac związanych z oszacowaniem pokładów bloku koncesyjnego Neptun Deep, wyceną projektu, a także dokonano wyboru koncepcji zagospodarowania złóż. W ramach prac przygotowawczych przeprowadzono także osiem odwiertów, a łączne koszty poniesione w całej tej fazie wyniosły 1,5 mld dolarów. Przyznana w 2000 r. koncesja zakładała zagospodarowanie złóż do 2030 r., przy czym w 2019 r. koncesja została przedłużona do 2045 r. W przypadku rozpoczęcia eksploatacji wszystkich zaplanowanych złóż krajowe wydobycie wzrosłoby z poziomu prawie 10,2 mld m³ w 2020 r. do 20 mld m³ w 2025 r.

Zawirowania prawne i organizacyjne. Pod koniec 2018 r. rząd premier Vioriki Dăncilii z Partii Socjaldemokratycznej przeforsował niekorzystną dla branży wydobywczej reformę, która doprowadziła do zwiększenia obciążeń podatkowych. W ramach reformy wprowadzono m.in. obowiązek sprzedaży wydobywanego gazu ziemnego za pośrednictwem jednego operatora (Opcom)¹ oraz nałożono podatek obrotowy w wysokości 2% (przepis ten został zniesiony „małą” nowelizacją ustawy w 2020 r.). Nowe przepisy sprawiły, że opłacalność prowadzenia działalności wydobywczej znacznie zmalała. W 2020 r. pandemia COVID-19, a w konsekwencji spadek notowań cen gazu ziemnego spowodowały, że decyzje inwestycyjne zostały przełożone. Co więcej, sama reforma została wprowadzona niejako wbrew przyjętej pod koniec 2016 r. *Strategii energetycznej Rumunii na lata 2016-2030* (z perspektywą do 2050 r.), gdzie zagospodarowanie złóż surowców energetycznych stanowiło ważny komponent bezpieczeństwa energetycznego państwa. Nadal nie wiadomo, kiedy może dojść do przyjęcia „dużej” nowelizacji ustawy, co będzie mieć swoje przełożenie na termin podjęcia ostatecznej decyzji inwestycyjnej (ang. FID) tego projektu. Co ważne, zmiana przepisów, a tym samym zwiększenie atrakcyjności Rumunii w zakresie wydobycia surowców energetycznych, jest popierana przez społeczeństwo. Przeprowadzone w 2021 r. przez INSCOP Research

¹ Wcześniej handel odbywał się również za pośrednictwem Rumuńskiej Giełdy Towarowej (BRM), ale dającej producentom wybór sprzedaży surowca poprzez umowy dwustronne.

badanie opinii publicznej wykazało, że aż 86% Rumunów popiera eksploatację złóż gazu ziemnego na Morzu Czarnym².

Zmiana otoczenia prawno-fiskalnego sprawiła, że firma ExxonMobil poinformowała w 2019 r. o wycofaniu się ze złoża *Neptun*. Po długich negocjacjach na początku kwietnia 2021 r. rumuńska państwowa spółka gazowa Romgaz SA złożyła wiążącą ofertę nabycia 50% udziałów w tym projekcie. Co ważne, spółka z Rumunii ma zostać operatorem złoża, chociaż nie dysponuje odpowiednim doświadczeniem w zakresie wydobywania podziemnego (na dużej głębokości), a jedynie na obszarach płytszych. W chwili obecnej posiada wyłącznie udziały (12,2%) w spółce joint venture, założonej wspólnie z Lukoil Overseas Atash BV (87,8%), która należy do rosyjskiej firmy OAO Lukoil. Jej celem jest zagospodarowanie bloku koncesyjnego Ex Trident na Morzu Czarnym. W efekcie może to być duże wyzwanie organizacyjne, co finalnie może przełożyć się na opóźnienia w zagospodarowaniu złoża *Neptun*.

Oddanie do eksploatacji m.in. złoża *Neptun* jest niezwykle istotne w kontekście planów Rumunii związanych z budową gazociągu BRUA (element systemu umożliwiającego dostawy surowca z Bułgarii poprzez Rumunię i Węgry do Austrii). Pochodzący z tego złoża gaz ziemny miał zarówno zasilić krajowy system gazowy, jak i zostać skierowany na eksport. Niemniej przeprowadzona przez operatora gazociągów – firmę Transgaz – procedura open season (określenie zapotrzebowania uczestników rynku na przepustowość gazociągu w punktach wejścia/wyjścia) zakończyła się niepowodzeniem.

Coraz lepsze uwarunkowania rynkowe. Od marca 2021 r. trwa odbudowa gospodarcza w Europie, co w kolejnych miesiącach będzie generować nieco większe niż zazwyczaj w tym okresie roku zapotrzebowanie na surowiec (rynek ma charakter sezonowy). Jednocześnie nastąpił także skokowy wzrost cen gazu ziemnego, będący konsekwencją kilku czynników, w tym m.in. bardzo wysokich notowań uprawnień do emisji CO₂ oraz niskiego poziomu zapasów gazu ziemnego na kontynencie (efekt mroźnej zimy). Poprawa otoczenia zewnętrznego jest pozytywnie oceniana przez operatora przygotowującego się do ostatecznej decyzji inwestycyjnej, która ma zostać podjęta w I kw. 2022 r. Oczywiście kluczowa pozostaje kwestia kształtowania się notowań gazu ziemnego w długim horyzoncie czasowym, a więc zarówno w okresie decyzji o rozpoczęciu produkcji (tzw. first gas jest spodziewany pod koniec 2025 r.), jak i już aktywnej fazy eksploatacji złoża. Trudno jest obecnie wskazać, jak mogą się kształtować ceny surowca, ale na ostateczną decyzję o zagospodarowaniu złoża *Neptun* wpływ mają także inne czynniki, w tym m.in. to, jak będzie się kształtowało zapotrzebowanie na gaz ziemny w Rumunii (surowiec ma być skierowany także na eksport). Ostatnia decyzja o zamknięciu kopalń węglowych do 2032 r. i zwiększeniu wytwarzania energii elektrycznej z odnawialnych źródeł energii (OZE), które mają odpowiadać za 34% wykorzystywanej w gospodarce energii do 2030 r., może pozytywnie wpłynąć na rolę gazu ziemnego w bilansie energetycznym. Tym samym można przypuszczać, że nastąpi znaczny wzrost zapotrzebowania na surowiec wydobywany także z krajowych złóż.

Wnioski. Projekt zagospodarowania podziemnych złóż gazu ziemnego w Rumunii jest niezwykle ważny w kontekście zarówno zapewnienia bezpieczeństwa energetycznego (eliminacja importu surowca), rozwoju gospodarczego państwa (wpływy budżetowe, stworzenie miejsc pracy), jak i wzrostu pozycji na arenie międzynarodowej (handel gazem ziemnym). Kluczowe jest tutaj zagospodarowanie złoża *Neptun*, przed którym nadal stoją liczne wyzwania, a uzyskanie pozytywnej ostatecznej decyzji inwestycyjnej (FID) nie jest sprawą przesądzoną.

Poprawa warunków rynkowych (rosnąca cena gazu ziemnego) oraz ostatnie decyzje rządu Rumunii w kierunku zamykania kopalń będą pozytywnie wpływać na otoczenie zewnętrzne tego projektu. Problemem pozostają przepisy, które już skłoniły amerykańską firmę ExxonMobil do rezygnacji z inwestycji (firma zainwestowała ok. 700 mln dolarów). Zawirowania organizacyjne stanowią potwierdzenie trudnych warunków prowadzenia działalności wydobywczej w Rumunii, a bez poprawy otoczenia prawnego wiele firm nie będzie angażować się w tego typu przedsięwzięcia. Wydaje się, że przyciągnięcie inwestycji w obszar wydobywania surowców

² Zob. Europafm, *Sondaj: 86% dintre români susțin extragerea gazelor din Marea Neagră*, 15.06.2021, <https://www.europafm.ro/sondaj-86-dintre-romani-sustin-extragerea-gazelor-din-marea-neagra-audio/> [17.06.2021].

energetycznych w Rumunii będzie niezwykle trudne także z uwagi na wycofywanie się z finansowania tego typu projektów przez banki i instytucje finansowe (np. EBI).

Dla realizacji projektu Neptun niezwykle ważne jest także zakończenie budowy gazociągu BRUA. Choć przed Rumunią nadal wiele wyzwań, to wraz z ich pokonaniem państwo to stanie się największym producentem gazu ziemnego w UE. W konsekwencji pozycja i znaczenie międzynarodowe Rumunii nie tylko w kontekście regionalnego rynku gazu ziemnego ulegną wzmocnieniu, bowiem surowiec ze złoża *Neptun* może trafić do odbiorców w Europie Środkowej.